

บทเรียนสำเร็จรูป

ชุด การใช้ภาษา

เรื่อง เรียงร้อยถ้อยคำสำนวนไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ของ
นางสาวบัวรอง แก้วเป็ง

คำนำ

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนปัจจุบันนี้ ครูจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สนุกสนาน เพื่อดึงดูดและเร้าความสนใจ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และครูต้องหาสื่อนวัตกรรมมาเพื่อประกอบการสอน โดยเฉพาะภาษาไทย ซึ่งเป็นสาระพื้นฐานของการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ถ้านักเรียนมีทักษะในการใช้ภาษาไทยดีแล้ว จะทำให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ดีอีกด้วย

ด้วยความตระหนักดังกล่าวจึงได้จัดทำบทเรียนสำเร็จรูป เพื่อใช้ควบคู่ไปกับแผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำจำนวน ๑๕ เล่ม ภายในแต่ละเล่มจะมีคำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป แบบทดสอบก่อนเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาคำเฉลย แบบฝึกหัด รวมทั้งแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งนักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง

บทเรียนสำเร็จรูป ชุด การใช้ภาษา เรื่องเรียงร้อยถ้อยคำสำนวนไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียน อธิบายความหมาย และเลือกใช้ สำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

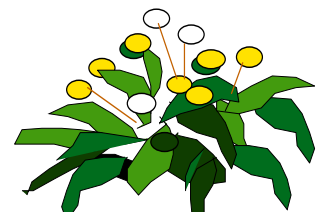
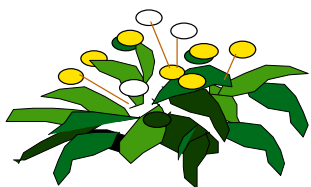
ผู้จัดทำขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ช่วยให้บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้สำเร็จด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการใช้ภาษาดียิ่งขึ้น

บัวรอง แก้วเป็ง

คำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนที่นักเรียนศึกษาอยู่นี้เรียกว่า **บทเรียนสำเร็จรูป** ไม่ใช่ข้อสอบ
แต่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ขอให้นักเรียนทำตามคำแนะนำต่อไปนี้

๑. บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ เป็นเล่มที่ ๑ เรื่อง เรียงร้อยถ้อยคำสำนวนไทย มีความยาวทั้งหมด ๑๖ กรอบ
๒. ในการเริ่มเรียนเรื่อง เรียงร้อยถ้อยคำสำนวนไทย เล่มนี้ นักเรียนควรทำแบบทดสอบก่อนเรียนเป็นอันดับแรก แล้วตรวจคำตอบจากเฉลยท้ายบท
๓. อ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อน แล้วจึงเริ่มอ่านเนื้อหา
๔. นักเรียนตั้งใจและศึกษาเนื้อเรื่องตามลำดับที่ละกรอบอย่างรอบคอบ ไม่เปิดข้ามเพราะจะทำให้สับสน
๕. บทเรียนในแต่ละกรอบเป็นลักษณะให้ความรู้ จะมีคำถามอยู่ท้ายกรอบ และมีเฉลยที่มุมซ้ายของกรอบถัดไป นักเรียนอ่านและเขียนคำตอบลงในกระดาษที่ครูแจกให้ ห้ามขีดเขียนสิ่งใดลงในบทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ เมื่อตอบแล้วให้ดูเฉลยได้ในกรอบถัดไป นักเรียนก็จะทราบว่าตอบถูกต้องหรือไม่
๖. นักเรียนต้องซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่ดูเฉลยก่อนเขียนคำตอบ หากตอบผิดให้ย้อนกลับไปอ่านบททวนทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องเดิมอีกครั้งหนึ่ง
๗. เมื่อศึกษาเนื้อเรื่องและตอบคำถามครบทุกกรอบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง
๘. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อเปรียบเทียบผลคะแนนก่อนเรียน-หลังเรียน
๙. เมื่อนักเรียนเข้าใจวิธีการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปแล้วให้เริ่มศึกษาได้

แบบทดสอบก่อนเรียน

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑ ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่มีความหมายตรงกับสำนวน
ภาษาต่อไปนี้

๑. แม่ค้า ๒ คนนี้เต็มพอกๆ กัน อย่างนี้เรียกว่า **เกลือจิ้มเกลือ**
  - ก. มีเกลือมาก
  - ข. ขายของเก่งทั้งสองคน
  - ค. ต่างฝ่ายไม่ยอมเสียเปรียบ
  - ง. ทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ
๒. เมื่อกินฝนตกอย่างไม่ลืมหูลืมตา
  - ก. ฝนตกปรอยๆ
  - ข. ฝนหยุดๆ ตกๆ
  - ค. ฝนฟ้าคะนองทั้งคืน
  - ง. ฝนตกหนักมากและนาน
๓. การปฏิบัติครั้งนี้ได้แต่คว้าน้ำเหลว
  - ก. ไม่ได้ผลตามความต้องการ
  - ข. ขาดความแน่นอน
  - ค. ไม่ทันการ
  - ง. ไม่น่าเชื่อ
๔. รัฐบาลขอร้องให้ประชาชนรัดเข็มขัด
  - ก. เก็บไว้
  - ข. ออกอม
  - ค. ตระหนั

๕. พอหลุดออกจากตำแหน่งแล้วเขาก็ตกกระป๋อง

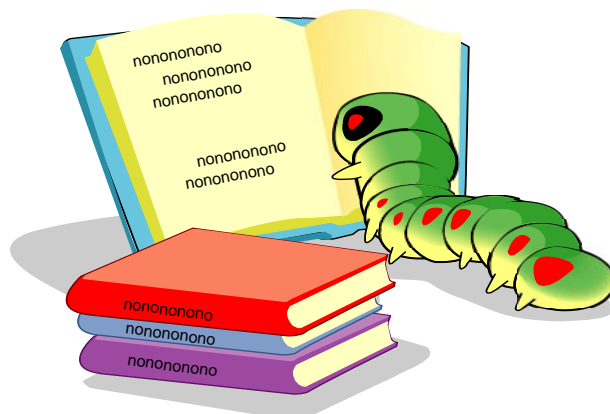
- ก. ไม่มีคุณภาพ
- ข. หמדอำนาจ
- ค. ไม่มีคนนับถือ
- ง. ไม่มีความสามารถ

คำชี้แจง

ตอนที่ ๒ ให้นักเรียนจับคู่สำนวน คำพังเพย สุภาษิต กับความหมายให้ถูกต้อง โดยนำตัวอักษรหน้าข้อความทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความซ้ายมือ ที่มีความหมายตรงกัน

..... ๑. มือสะอาด	ก. รู้ไม่จริงสักอย่างเดียว
..... ๒. รู้อย่างเปิด	ข. ทำดีโดยไม่มีใครเห็น
..... ๓. ขมื่นกับปูน	ค. มีความประพฤติดี ซื่อสัตย์สุจริต
..... ๔. คมในฝัก	ง. ไม่ถูกกัน
..... ๕. ปิดทองหลังพระ	จ. เก่งแต่ไม่โอ้อวด

กรอบที่ ๑

สวัสดีคะนักเรียน หลังจากที่เรাজัด
กิจกรรมภาษาไทยวันละคำแล้ว
ครูคิดว่าเราน่าจะเรียนเรื่อง
สำนวนไทยด้วยคะ

คุณครูครับ ทำไมเราจึงต้องเรียน
เรื่องสำนวนไทยด้วยล่ะครับ

ครูมีจุดประสงค์ดังนี้คะ

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายความหมายสำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญได้
๒. เลือกใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ ไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้

ตามครูไปศึกษาในกรอบ
ต่อไปได้เลยคะ

กรอบที่ ๒

ก่อนอื่นเราต้องศึกษาความหมาย
ของสำนวนก่อน

สำนวน

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบกันมาช้านาน เป็นถ้อยคำกะทัดรัด สละสลวย มีความลึกซึ้ง กินใจ และมีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ สำนวนรวมไปถึงสุภาษิต คำพังเพย คำคม และคำขวัญ

เมื่อนักเรียนฟังครูอธิบายแล้ว
ตอบคำถามข้างล่างหน่อยนะคะ

สำนวนหมายถึงอะไร

ถ้อยคำที่กะทัดรัด มีความหมายลึกซึ้ง

กรอบที่ ๓

คุณครูครับ ใครเป็นคนคิด
สำนวนต่างๆ ขึ้นมาครับ

ที่มาของสำนวนมาจาก
แหล่งต่างๆ ดังนี้ค่ะ

แหล่งที่มาของสำนวน

สำนวนเกิดจากประสบการณ์ของคนรุ่นเก่าสมัยโบราณ ส่วนใหญ่เกิดจากสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัว สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาพูดเปรียบเทียบให้เห็นถึงความจริง

แหล่งที่มาของสำนวนมีดังนี้

๑. เกิดจากธรรมชาติ เช่น ตีนเต่าโก๋โหล่ ลมเพลมพัด ฝนตกไม่ทั่วฟ้า
๒. เกิดจากการเล่น เช่น จนมุม สอกกลับ เข้าปิ้ง ไฟตาย ม้วนเสื่อ
๓. เกิดจากวัฒนธรรมประเพณี เช่น ฝังรกราก บ้านเมืองมีชื่อมีแป
๔. เกิดจากศาสนา เช่น เจ้าไม่มีศาล ขนทรายเข้าวัด ปิดทองหลังพระ
๕. เกิดจากความประหลาด เช่น ผักชีโรยหน้า ข้าวแดงแกงร้อน

ที่มาของสำนวนยังมีอีกมากนะคะ
ลองพลิกไปศึกษาในกรอบต่อไปค่ะ

คำถาม

ที่มาของสำนวนเกิดขึ้นจากสิ่งใด

ประสบการณ์ของคนรุ่นเก่า
นำมาเปรียบเทียบให้เห็นจริง

กรอบที่ ๔

ยังมีแหล่งที่มาของสำนวน
อีกหลายแห่งดังนี้ค่ะ

๖. เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น ตกกระไดพลอยโจน ตกหลุม ตกที่นั่ง
๗. เกิดจากอวัยวะในร่างกาย เช่น หูเบา หน้าเลือด คอตก ปากแข็ง
๘. เกิดจากสัตว์ เช่น กระต่ายตื่นตูม กิ้งก่าได้ทอง ไก่ได้พลอย
๙. เกิดจากพืชพันธุ์ต่าง ๆ เช่น พุดมะนาวไม่มีน้ำ อ้อยเข้าปากช้าง
๑๐. เกิดจากประวัติศาสตร์ เช่น กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี ไกลปืนเที่ยง
๑๑. เกิดจากเรื่องราวในวรรณคดี เช่น วัลรอยเท้า ถูกทรมาน

คุณครูครับ คนรุ่นก่อนเก่งมากเลย
นะครับ นอกจากจะช่างสังเกตแล้ว
ยังคิดสำนวนขึ้นมาใช้ได้

ใช่แล้วค่ะ ถ้านักเรียนอยากเก่ง
เหมือนคนรุ่นก่อน
ตอบคำถามครูด้วยนะคะ

คำถาม

ปลาหมอตายเพราะปาก เป็นสำนวนเกิดมาจากแหล่งใด

เกิดจากแหล่งสัตว์

กรอบที่ ๕

แล้วนักเรียนทราบไหมว่า
สำนวนภาษาแยกเป็นกี่ประเภท

ถูกต้องแล้วค่ะ

ผมเคยอ่านหนังสือสำนวนไทย
จำได้ว่าแยกเป็น ๒ ประเภท
ครับคุณครู

ประเภทของสำนวนภาษา

สำนวนภาษาแยกออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ประเภทที่มีเสียงคล้องจอง เช่น ทำมาหากิน รู้ไว้ไว้ว่าใส่บาแบกหาม
เรือล่มในหนองทองจะไปไหน ไว้ใจทางวางใจคนจนใจเอง
๒. ประเภทไม่มีเสียงคล้องจอง เช่น เชื้อมือ ชิมกลาง ดีแตก เด็กอมมือ
ควาค้างฟ้า

คำถามแบบนี้ นักเรียนตอบถูกไหมคะ
พลิกไปดูเฉลยกรอบถัดไปได้ค่ะ

คำถาม

“น้ำไหลไฟดับ” เป็นสำนวนเกี่ยวกับอะไร

ก. การพูด	ข. การอ่าน
ค. การฟัง	ง. การเขียน

